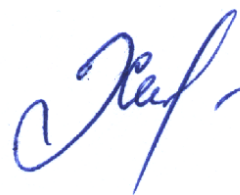

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. ректора ДВНЗ «ПДТУ»

О.В. Хаджинова

_____ 2023 р.

Вступний інструктаж з охорони праці

1. Загальні відомості про суб'єкт господарської діяльності – державного вищого навчального закладу "ПДТУ"

Приазовський державний технічний університет створений на базі Маріупольського металургійного інституту згідно з постановою Кабінету міністрів України від 26 листопада 1993 року № 956 "Про створення Приазовського державного технічного університету"

Концепція діяльності ДВНЗ "ПДТУ"

Основні завдання ДВНЗ "ПДТУ"

1. Проведення на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями.
2. Участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу.
3. Забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності.
4. Створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів.
5. Поширення знань серед населення, підвищення освітнього і культурного рівня громадян.
6. Вивчення попиту на окремі напрями і спеціальності на ринку праці, сприянню працевлаштування випускників.

Основні напрямки діяльності ДВНЗ «ПДТУ»

1. Підготовка фахівців з вищою освітою за відповідними освітньо-професійними, освітньо- науковими, науковими програмами на початковому (короткий цикл), першому (бакалаврський), другому (магістерський), третьому (освітньо-науковий, науковий) рівнях вищої освіти, успішне виконання яких є підставою для присудження відповідних ступенів вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук.
2. Атестація осіб, які здобувають ступінь молодшого спеціаліста, молодшого бакалавра, бакалавра, спеціаліста, магістра, доктора філософії (кандидата наук), присвоєння вчених звань старшого дослідника, доцента і професора.

3. Атестація наукових, педагогічних та науково-педагогічних працівників.
4. Підвищення педагогічно, наукової кваліфікації фахівців і післядипломна освіта.
5. Підготовка громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства до вступу в вищі навчальні заклади.
6. Інші напрямки діяльності, що не суперечать законодавству України.

Структурні підрозділи ДВНЗ «ПДТУ»

1. Структурні підрозділи утворюються, реорганізуються та ліквідуються рішенням вченої ради ДВНЗ «ПДТУ» за поданням ректора в порядку, визначеному Законом України «Про вищу освіту» і Статутом та діють згідно з положенням про них, що затверджуються наказом ректора ДВНЗ «ПДТУ».

2. Основними структурними підрозділами Університету є:

- навчально-наукові інститути, факультети, кафедри та їх підрозділи,
- приймальна комісія,
- науково-дослідна частина,
- інститут підвищення кваліфікації,
- аспірантури та докторантури,
- підготовчі відділення,
- автоматичний вузол зв'язку,
- відділ безпеки життєдіяльності і цивільного захисту,
- експлуатаційно-технічний відділ,
- відділ ліцензування, акредитації та документації,
- відділ системи менеджменту якості,
- відділ міжнародних проектів,
- маркетингу та реклами,
- відділ технічних засобів навчання,
- центр комп'ютерних технологій,
- навчальний відділ,
- відділ кадрів,
- бухгалтерська служба,
- фінансовий відділ,
- загальний відділ,
- юридичний відділ,
- науково-технічна бібліотека,
- військово-облікова частина,
- адміністративно-господарська частина.

До складу ДВНЗ «ПДТУ» входять відокремлені структурні підрозділи без права юридичної особи:

- Маріупольський коледж ДВНЗ «ПДТУ» (місцезнаходження – 87500, Донецька область, м. Маріуполь, вул. Георгіївська, 69),

- Маріупольський механіко-металургійний коледж ДВНЗ «ПДТУ» (місцезнаходження – 87505, Донецька область, м. Маріуполь, вул. Яна Гугеля, 10),

- Маріупольський машинобудівний коледж ДВНЗ «ПДТУ» (місцезнаходження – 87504, Донецька область, м. Маріуполь, вул. Вузівська, 1),

2. Загальні положення Закону України "Про охорону праці".

Стаття 1. Визначення понять і термінів

Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Роботодавець - власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю.

Працівник - особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі та виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом).

Стаття 5. Права на охорону праці під час укладання трудового договору

Під час укладання трудового договору роботодавець повинен проінформувати працівника під розписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

Працівнику не може пропонуватися робота, яка за медичним висновком протипоказана йому за станом здоров'я. До виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи.

Усі працівники згідно із законом підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

Стаття 6. Права працівників на охорону праці під час роботи

Умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам законодавства.

Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо

створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля.

Він зобов'язаний негайно повідомити про це безпосереднього керівника або роботодавця.

Факт наявності такої ситуації за необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю представника профспілки, членом якої він є, або уповноваженої працівниками особи з питань охорони праці, а також страхового експерта з охорони праці.

За період простою з причин, передбачених частиною другою цієї статті, які виникли не з вини працівника, за ним зберігається середній заробіток.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавства про охорону праці, не додержується умов колективного договору з цих питань. У цьому разі працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного заробітку.

Працівника, який за станом здоров'я відповідно до медичного висновку потребує надання легшої роботи, роботодавець повинен перевести за згодою працівника на таку роботу на термін, зазначений у медичному висновку, і у разі потреби встановити скорочений робочий день та організувати проведення навчання працівника з набуття іншої професії відповідно до законодавства.

Стаття 8. Забезпечення працівників спецодягом, іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами

На роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або несприятливими метеорологічними умовами, працівникам видаються безоплатно за встановленими нормами спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту, а також мийні та знешкоджувальні засоби.

Працівники, які залучаються до разових робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха тощо, що не передбачені трудовим договором, повинні бути забезпечені зазначеними засобами.

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок придбання, комплектування, видачу та утримання засобів індивідуального захисту відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці та колективного договору.

У разі передчасного зношення цих засобів не з вини працівника роботодавець зобов'язаний замінити їх за свій рахунок. У разі придбання працівником спецодягу, інших засобів індивідуального захисту, мийних та знешкоджувальних засобів за свої кошти роботодавець зобов'язаний компенсувати всі витрати на умовах, передбачених колективним договором.

Стаття 9. Відшкодування шкоди у разі ушкодження здоров'я працівників або у разі їх смерті

Відшкодування шкоди, заподіяної працівникові внаслідок ушкодження його здоров'я або у разі смерті працівника, здійснюється Фондом соціального страхування від нещасних випадків відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності".

Роботодавець може за рахунок власних коштів здійснювати потерпілим та членам їх сімей додаткові виплати відповідно до колективного чи трудового договору.

За працівниками, які втратили працездатність у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням, зберігаються місце роботи та середня заробітна плата на весь період до відновлення працездатності або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності. У разі неможливості виконання потерпілим попередньої роботи проводяться його навчання і перекваліфікація, а також працевлаштування відповідно до медичних рекомендацій.

Час перебування на інвалідності у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням зараховується до стажу роботи для призначення пенсії за віком, а також до стажу роботи із шкідливими умовами, який дає право на призначення пенсії на пільгових умовах і в пільгових розмірах у порядку, встановленому законом. від 17.11.2005)

Стаття 10. Охорона праці жінок

Забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, крім деяких підземних робіт, а також залучення жінок до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми, відповідно до переліку важких робіт і робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці, граничних норм підіймання і переміщення важких речей, що затверджуються центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я.

Праця вагітних жінок і жінок, які мають неповнолітню дитину, регулюється законодавством.

Стаття 17. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій

Роботодавець зобов'язаний за свої кошти забезпечити фінансування та організувати проведення попереднього і періодичних медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року.

За результатами періодичних медичних оглядів у разі потреби роботодавець повинен забезпечити проведення відповідних оздоровчих заходів. Медичні огляди проводяться відповідними закладами охорони

здоров'я, працівники яких несуть відповідальність згідно із законодавством за відповідність медичного висновку фактичному стану здоров'я працівника. Порядок проведення медичних оглядів визначається центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Роботодавець має право в установленому законом порядку притягнути працівника, який ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, до дисциплінарної відповідальності, а також зобов'язаний відсторонити його від роботи без збереження заробітної плати.

Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок позачерговий медичний огляд працівників:

-за заявою працівника, якщо він вважає, що погіршення стану його здоров'я пов'язане з умовами праці;

-за своєю ініціативою, якщо стан здоров'я працівника не дозволяє йому виконувати свої трудові обов'язки.

За час проходження медичного огляду за працівниками зберігаються місце роботи і середній заробіток.

Стаття 18. Навчання з питань охорони праці

Працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи повинні проходити за рахунок роботодавця інструктаж, навчання з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварії.

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні щороку проходити за рахунок роботодавця спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці.

Перелік робіт з підвищеною небезпекою затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці.

Посадові особи, діяльність яких пов'язана з організацією безпечного ведення робіт, під час прийняття на роботу і періодично, один раз на три роки, проходять навчання, а також перевірку знань з питань охорони праці за участю профспілок.

Порядок проведення навчання та перевірки знань посадових осіб з питань охорони праці визначається типовим положенням, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони праці.

Не допускаються до роботи працівники, у тому числі посадові особи, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці.

У разі виявлення у працівників, у тому числі посадових осіб, незадовільних знань з питань охорони праці, вони повинні у місячний строк пройти повторне навчання і перевірку знань.

Вивчення основ охорони праці, а також підготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів з охорони праці з урахуванням особливостей

виробництва відповідних об'єктів економіки забезпечуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, в усіх навчальних закладах за програмами, погодженими із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці.

3. Трудовий договір

Одним з найголовніших документів по захисту прав працівників є колективний договір, який укладається між профспілковим комітетом від імені трудового колективу з власником.

Колективний договір між колективом і адміністрацією ДВНЗ «ПДТУ» укладений терміном на 5 років.

Власник і профспілковий комітет звітують перед трудовим колективом про його виконання.

У колективному договорі сторони передбачають працівникам соціальні гарантії в галузі охорони праці на рівні не нижче передбачених законодавством, їх обов'язки, а також комплексні заходи по досягненню встановлених норм безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищенню наявного рівня охорони праці, запобіганню травматизму, професійних захворювань і аварій.

Припинення трудового договору, звільнення працівників

Припинення трудового договору може мати місце лише на підставах, передбачених чинним законодавством, та умовами, передбаченими у контракті. Розірвання трудового договору з ініціативи ректора допускається в випадках, передбачених чинним законодавством та умовами контракту.

Звільнення педагогічних працівників за результатами атестації, скорочення кількості або штату працівників здійснюється у відповідності з чинним законодавством.

Припинення трудового договору оформляється наказом ректора.

Днем звільнення вважається останній день роботи.

4. Правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників ДВНЗ "ПДТУ".

(робочий час та час відпочинку)

Порядок прийняття працівників на роботу

Працівники університету приймаються на роботу за трудовими договорами, або контрактами, науково-педагогічні працівники – на конкурсній основі відповідно до чинного законодавства та затвердженого штатним розписом.

Особи, які влаштовуються на роботу, що вимагає спеціальних знань, зобов'язані подати відповідні документи, про освіту чи професійну підготовку

(диплом, атестат, посвідчення), копії, яких завіряються відділом кадрів і залишаються в особовій справі працівника.

При укладенні трудового договору забороняється вимагати від осіб, які поступають на роботу, відомості про їх партійну та національну приналежність, походження та документи, подання яких не передбачено законодавством.

Прийом на роботу в університет без пред'явлення встановлених документів не допускається. Вимагати інші документи при прийомі на роботу забороняється.

Всім керівникам структурних підрозділів забороняється допускати до роботи осіб до видання наказу про їх прийом на роботу.

Приймаючи працівника або переводячи його в установленому порядку на іншу роботу, ректор, відділ кадрів, керівники структурних підрозділів зобов'язані:

а) ознайомити під підпис з посадовою інструкцією, роз'яснити працівнику його права і обов'язки, умови праці, наявність на робочому місці, де він буде працювати, небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, та можливі наслідки їх впливу на здоров'я, його права, пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до чинного законодавства і колективного договору;

б) ознайомити працівника з правилами внутрішнього розпорядку та колективним договором;

в) визначити працівнику робоче місце, забезпечити його необхідними для роботи засобами;

г) проінструктувати працівника з техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці та протипожежної охорони.

Обов'язковому попередньому медичному огляду (обстеженню) при укладанні трудового договору підлягають особи, які досягли віку вісімнадцяти років, а також інші особи у випадках, передбачених трудовим законодавством та іншими нормативними актами.

Основні права та обов'язки працівників

Науково–педагогічні працівники мають право на:

- захист професійної честі, гідності;
- вільний вибір форм, методів, засобів навчання студентів, прояв педагогічної ініціативи відповідно законодавчих актів про освіту;
- надання роботи обумовленої трудовим договором;
- робоче місце, що відповідає державним нормативним вимогам охорони праці;
- участь у громадському самоврядуванні;
- користування подовженою оплачуваною відпусткою;
- підвищення кваліфікації, перепідготовку, вільний вибір змісту, програм, форм навчання, організації та установ, які здійснюють підвищення кваліфікації і перепідготовку.

Працівники університету зобов'язані:

a) працювати сумлінно, виконувати навчальний режим, вимоги статуту закладу освіти і правила внутрішнього розпорядку, дотримуватись дисципліни праці;

b) виконувати вимоги з охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, протипожежної безпеки, передбачених відповідними правилами та інструкціями;

c) берегти обладнання, інвентар, матеріальні, навчальні посібники тощо, виховувати у студентів дбайливе ставлення до майна навчально-виховного закладу;

d) повідомляти свого керівника про травму, яку він отримав на шляху до роботи, чи з роботи, або у побуті впродовж робочого дня, а про травму на виробництві - негайно.

e) виконувати накази і розпорядження органів управління університету;

g) не розголошувати таємницю, яка охороняється законом (державну, комерційну, службову та іншу), що стала відомою працівнику у зв'язку з виконанням ним трудових обов'язків, у тому числі не розголошувати персональні дані інших працівників і студентів, забезпечувати захист отриманих у зв'язку з виконанням своїх трудових обов'язків персональних даних працівників від неправомірного їх використання або втрати;

h) при проході в будівлі університету пред'являти пропуск, дбайливо і акуратно зберігати пропуск в університеті;

i) не поширювати відомості, що порочать репутацію університету, посадових осіб університету, в тому числі, в засобах масової інформації;

m) не допускати при виконанні своїх трудових обов'язків дій, пов'язаних з впливом будь-яких особистих, майнових (фінансових) та інших інтересів;

У разі припинення дії трудового договору працівник зобов'язаний повернути уповноваженим особам університету матеріали, обладнання, пропуск, печатку, інше майно та документацію, що знаходилися в його розпорядженні в період роботи і належать університету.

Коло обов'язків (робіт), що виконує кожен працівник за своєю спеціальністю, кваліфікацією чи посадою, визначається посадовими інструкціями і положеннями, затвердженими у встановленому порядку кваліфікаційними довідниками посад службовців і тарифно-кваліфікаційними довідниками робіт і професій робітників, положеннями і правилами внутрішнього розпорядку університету та умовами контракту, де ці обов'язки конкретизуються.

Робочий час і його використання

Тривалість робочого часу в університеті встановлюється відповідно до чинного законодавства.

Для працівників встановлено п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями. Тривалість робочого тижня наукового, навчально-

допоміжного, адміністративно-управлінського та іншого обслуговуючого персоналу становить 40 годин.

Тривалість щоденної роботи (зміни) установити: в понеділок, вівторок, середу, четвер - 8 годин 12 хвилин, в п'ятницю - 7 годин 12 хвилин.

З шкідливими умовами праці встановлюється скорочений робочий день у відповідності з діючим законодавством.

Час початку і закінчення роботи, перерви для відпочинку і вживання їжі встановлюється для працівників і службовців, окрім прибиральниць та двірників, у понеділок, вівторок, середу і четвер - з 8-15 до 16-57, у п'ятницю - з 8-15 до 15-57, перерва на обід з 11-30 до 12-00.

Час початку і закінчення роботи, перерва для відпочинку і вживання їжі встановлюється для прибиральниць та двірників у понеділок, вівторок, середу і четвер з 6-00 до 14-42, у п'ятницю з 6-00 до 13-42, перерва на обід з 10-00 до 10-30.

Працівникам з числа науково-педагогічного складу(НПС) і педагогічним працівникам встановлюється скорочений 36-годинний п'ятиденний робочий тиждень.

Ректор університету залучає науково-педагогічних працівників до чергування в університеті. Графік чергування і його тривалість затверджує ректор за погодженням з педагогічним колективом, вченою радою університету і профспілковим комітетом. Забороняється залучати до чергування у вихідні і святкові дні вагітних жінок і матерів, які мають дітей віком до 3-х років.

Жінки, 12 які мають дітей-інвалідів або дітей віком від трьох до чотирнадцяти років, не можуть залучатись до чергування у вихідні і святкові дні без їх згоди.

Стягнення за порушення трудової дисципліни

За порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано один з таких заходів стягнення:

- а) догана;
- б) звільнення.

Звільнення як дисциплінарне стягнення може бути застосоване відповідно до пп. 3,4,7,8 ст.40, ст.41 Кодексу законів про працю України.

Дисциплінарні стягнення застосовуються ректором університету.

До застосування дисциплінарного стягнення необхідно вимагати від порушника трудової дисципліни письмового пояснення. У випадку відмови працівника дати письмове пояснення, складається відповідний акт.

Дисциплінарне стягнення застосовується ректором після виявлення порушення, але не пізніше одного місяця від дня його виявлення, не рахуючи часу хвороби працівника або перебування його у відпустці.

Дисциплінарне стягнення не може бути накладене пізніше шести місяців з дня вчинення порушення.

За кожне порушення трудової дисципліни накладається тільки одне стягнення.

Дисциплінарне стягнення оголошується в наказі ректора і повідомляється працівнику під розписку.

Якщо протягом року з дня накладання дисциплінарного стягнення працівнику не накладено нового дисциплінарного стягнення, то він вважається таким, що не мав дисциплінарного стягнення.

Якщо працівник не допустив нового порушення трудової дисципліни і до того ж проявив себе як сумлінний працівник, то стягнення може бути знято до закінчення одного року.

Ректор має право замість накладання дисциплінарного стягнення передати питання про порушення трудової дисципліни на розгляд трудового колективу або його органу

5. Система управління охороною праці в ДВНЗ «ПДТУ»

5.1. Загальні положення

Система управління охороною праці – це сукупність взаємозв'язаних соціально-економічних, науково-технічних, організаційно-правових заходів, методів і засобів, направлених на забезпечення безпеки, збереження життя і працездатності працюючих в процесі їх праці і таких, що реалізуються через регламентовану законодавчими актами та організаційно-методичними документами, ціленаправлену діяльність служб, підрозділів, посадових осіб і працівників підприємства.

Державне управління охороною праці здійснюють:

- Кабінет Міністрів України;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці;
- міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснюють професійні спілки, їх об'єднання в особі своїх виборних органів і представників.

Роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

За порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної відповідальності згідно із законом.

Працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи, а також учні, курсанти, слухачі та студенти під час трудового і професійного навчання проходять на підприємстві за рахунок роботодавця інструктажі, навчання та перевірку знань з питань охорони праці, надання домедичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також правил поведінки у разі виникнення аварії, пожеж і стихійних лих.

Не допускаються до роботи працівники, у тому числі посадові особи, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з питань охорони праці.

За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці (далі - інструктажі) поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

Вступний інструктаж проводиться:

- з усіма працівниками, які приймаються на постійну або тимчасову роботу, незалежно від їх освіти, стажу роботи та посади;
- з працівниками інших організацій, які прибули на підприємство і беруть безпосередню участь у виробничому процесі або виконують інші роботи для підприємства;
- з учнями та студентами, які прибули на підприємство для проходження трудового або професійного навчання;
- з екскурсантами у разі екскурсії на підприємство.

5.2. Обов'язки роботодавця

Роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

З цією метою роботодавець забезпечує функціонування системи управління охороною праці, а саме:

- створює відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці, затверджує інструкції про їх обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій, а також контролює їх додержання;

- впроваджує прогресивні технології, досягнення науки і техніки, засоби механізації та автоматизації виробництва, вимоги ергономіки, позитивний досвід з охорони праці тощо;

- забезпечує усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, та здійснення профілактичних заходів, визначених комісіями за підсумками розслідування цих причин;

- організовує проведення аудиту охорони праці, лабораторних досліджень умов праці, оцінку технічного стану виробничого обладнання та устаткування, атестацій робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з

охорони праці та за їх підсумками вживає заходів до усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів;

- розробляє і затверджує положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють у межах підприємства (далі - акти підприємства), та встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці, забезпечує безоплатно працівників нормативно-правовими актами та актами підприємства з охорони праці;

- здійснює контроль за додержанням працівником технологічних процесів, правил поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням, використанням засобів колективного та індивідуального захисту, виконанням робіт відповідно до вимог з охорони праці;

- організовує пропаганду безпечних методів праці та співробітництво з працівниками у галузі охорони праці;

- вживає термінових заходів для допомоги потерпілим, залучає за необхідності професійні аварійно-рятувальні формування у разі виникнення на підприємстві аварій та нещасних випадків.

Роботодавець несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

5.3. Обов'язки працівника:

- дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я оточуючих людей в процесі виконання будь-яких робіт чи під час перебування на території підприємства;

- знати і виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту;

- проходити у встановленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди.

Працівник несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

6. Загальні правила поведінки працівників в приміщеннях та на території ДВНЗ «ПДТУ»

Кожен працівник ДВНЗ «ПДТУ» має прагнути до створення на своєму робочому місці, в колективі сприятливого етично-психологічного клімату у своїй професійній, навчальній і громадській діяльності.

Працівник повинен:

- вести здоровий спосіб життя, піклуватись про підтримку своєї працездатності і відповідно ставитись до здоров'я інших людей;

- приходити на роботу та заняття вчасно і доречно одягненими. У приміщеннях дотримуватись загальноприйнятих норм використання верхнього одягу, предметів гардеробу і інших меблів;

- в одязі показувати високий рівень культури. Не знаходитись в приміщеннях і на території університету в спортивних костюмах (за винятком занять з фізичної культури), пляжному одязі і взутті (майки, шорти, ляпанці);

- показувати черговому вахтеру при вході до корпусу в розгорнутому вигляді документи встановленого зразка, що засвідчують особу (пропуск, студентський квиток);

- знати і виконувати правила поведіння з устаткуванням та механізмами, які знаходяться в приміщеннях і на території університету, якщо це пов'язано з виконанням посадових обов'язків;

- не заходити до службових приміщень університету, якщо це не пов'язано з виконанням посадових обов'язків;

- при пересуванні по території університету, особливо за межами пішохідних зон, бути уважним і дотримуватись правил дорожнього руху;

- при пересуванні по території навчального закладу не наступати на кришки каналізаційних люків, не заходити за визначену огорожу при проведенні земельних і інших робіт, проходити біля будівель університету не ближче, ніж 2,0 метри, особливо в зимовий період;

- при виникненні нещасного випадку, свідком якого став працівник, надати першу медичну допомогу потерпілому, по можливості, зателефонувати 103, оповістити безпосереднього керівника потерпілого;

- не користуватися несправними електронагрівальними пристроями і відкритим вогнем.

7. Основні небезпечні і шкідливі виробничі фактори.

7.1. Загальні положення

Залежно від часу і інтенсивності впливу на працівника, виробничі фактори можуть бути небезпечними або шкідливими.

При миттєвій дії фактор стає небезпечним, а при тривалому впливі - шкідливим.

Небезпечним називають виробничий фактор, вплив якого на організм працюючого у відповідних умовах праці може призвести до травм або іншого раптового, різкого погіршення стану здоров'я.

Шкідливим називають виробничий фактор, вплив якого на організм працюючого може призводити в певних умовах до захворювання або зниження рівня працездатності.

Однією із основних цілей охорони праці на підприємстві є оцінка обстановки та характеристик трудового процесу в частині його впливу на здоров'я і життя працівника.

Для запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням необхідно виконувати вимоги інструкцій з охорони праці і вимагати їх виконання від своїх товаришів по роботі.

Для запобігання дії шкідливих та небезпечних факторів на здоров'я

працівника керівник установи, організації, підприємства повинен безкоштовно забезпечити працівника спецодягом, спецвзуттям та засобами індивідуального захисту за установленими нормами.

Керівник установи, організації, підприємства по узгодженню з профспілковим комітетом та внесенням в колективний договір, за свої кошти може розширити номенклатуру видачі ЗІЗ.

В разі дострокового зносу ЗІЗ не з вини працівника керівник установи, організації, підприємства повинен замінити їх за свій рахунок. На роботах пов'язаних з забрудненням, видається безкоштовно мило. Перелік робіт та професій, які дають право на одержання мила, встановлюється по узгодженню з профспілковим комітетом.

7.2. Класифікація небезпечних і шкідливих виробничих факторів

Небезпечні й шкідливі виробничі фактори стандартом ГОСТ 12.0.003- 74 поділяються на фізичні, хімічні, біологічні й психофізіологічні.

Останні за характером впливу на людину підрозділяються на фізичні й нервово-психічні перевантаження, а інші - на конкретні небезпечні й шкідливі виробничі фактори.

Небезпечні й шкідливі виробничі фактори.

Класифікація (ГОСТ 12.0.003-74*)

1. Фізичні небезпечні й шкідливі виробничі фактори:

- машини і механізми, що рухаються;
- вироби, матеріали та заготовки, що пересуваються;
- конструкції, що руйнуються;
- підвищена або знижена температура повітря робочої зони;
- підвищена запиленість і загазованість повітря робочої зони;
- підвищена або знижена температура поверхонь устаткування і матеріалів;
- підвищений рівень інфразвукових та ультразвукових коливань;
- підвищена або знижена вологість повітря;
- підвищена або знижена рухливість повітря;
- підвищена або знижена іонізація повітря;
- підвищена напруга струму в електричній мережі, замикання якої може відбутися через тіло людини;
- підвищений рівень електромагнітних коливань;
- підвищена напруженість електричного поля;
- відсутність або нестача природного світла;
- недостатня освітленість робочої зони;
- підвищена яскравість світла;
- гостру кромки, задирки й шорсткість на поверхнях заготовок, інструментів і устаткування;
- розташування робочого місця на значній висоті щодо поверхні землі (підлоги).

2. Хімічні небезпечні та шкідливі виробничі фактори:

Група факторів поділяється на дві підгрупи:

2.1. За характером впливу на організм людини:

- загальнотоксичні (окис вуглецю, сірководень, метиловий спирт, сурикова фарба, етилований бензин та ін.);
- дратівні (хлор, аміак, скипидар, вапно та ін.);
- сенсibiliзуючі, що діють як алергени (різні розчинники і лаки);
- мутагенні, що призводять до змін інформації (свинець, марганець та ін.);

2.2. За шляхами надходження в організм людини:

- через дихальні шляхи;
- систему травлення;
- шкіру.

3. Біологічні небезпечні й шкідливі виробничі фактори:

- біологічні об'єкти, вплив яких на працюючих викликає травми чи захворювання;
  - мікроорганізми (бактерії, віруси, рикетсії, спірохети, грибки, найпростіші);

4. Психофізіологічні небезпечні й шкідливі виробничі фактори:

- фізичні перевантаження (статичні, динамічні, гіподинамічні);
- нервово-психічні перевантаження (розумова перенапруга аналізаторів, монотонність праці й емоційні перевантаження).

8. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій.

Всі нещасні випадки, які сталися на підприємствах, в установах та організаціях підлягають розслідуванню згідно з «Порядком розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві».

Цей Порядок визначає процедуру проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій і поширюються на всіх юридичних і фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю.

Розслідуванню підлягають нещасні випадки, що сталися з працівником у тому числі отримані внаслідок тілесних ушкоджень, заподіяних іншою особою, гострі професійні захворювання і гострі професійні отруєння та інші отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, ушкодження отримані внаслідок аварій, пожеж, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани та інші надзвичайні події), контакту з тваринами та комахами та іншими представниками фауни і флори, що призвели до втрати

працівником працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності перевести потерпілого на іншу (легшу роботу) терміном не менш як на один робочий день, а також випадки смерті на підприємстві.

Обставини, за яких нещасний випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння) визнаються пов'язаними з виробництвом, є:

1) виконання потерпілим трудових (посадових) обов'язків згідно з внутрішнім трудовим розпорядком підприємства (установи, організації), у тому числі у відрядженні (згідно з внутрішнім трудовим розпорядком підприємства (установи, організації), на яке він відряджений;

2) перебування потерпілого на робочому місці, на території підприємства (установи, організації) або в іншому місці під час виконання трудових (посадових) обов'язків чи завдань роботодавця з моменту прибуття на підприємство (в установу, організацію) до відбуття з нього;

3) підготовка до роботи та приведення в порядок після закінчення роботи зняття виробництва, засобів захисту, одягу, а також здійснення заходів щодо особистої гігієни, пересування працівника з цією метою по території підприємства (установи, організації) перед початком роботи та після її закінчення;

4) виконання завдань за письмовим розпорядженням роботодавця в неробочий час, під час відпустки, у вихідні, святкові та неробочі дні;

5) виконання потерпілим дій в інтересах підприємства (установи, організації), де він працює, що не належать до його трудових (посадових) обов'язків;

6) раптове погіршення стану здоров'я потерпілого, одержання травм або його смерть під час виконання трудових (посадових) обов'язків внаслідок впливу шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу, що підтверджено медичним висновком, або у разі, коли потерпілий не пройшов обов'язкового медичного огляду відповідно до законодавства, а робота, що виконувалася, протипоказана потерпілому відповідно до медичного висновку;

7) проїзд на роботу чи з роботи на транспортному засобі, що належить підприємству (установі, організації), або на іншому транспортному засобі, наданому роботодавцем відповідно до укладеного договору з іншим підприємством (установою, організацією);

8) проїзд згідно з установленим завданням і маршрутом до місця чи з місця відрядження на транспортному засобі (громадському, власному чи службовому тощо, в тому числі наданому іншим підприємством (установою, організацією) на підставі письмової угоди з роботодавцем про надання послуг з перевезення), що підтверджується документально та відшкодовується роботодавцем;

9) використання власного транспортного засобу в інтересах підприємства (установи, організації) з дозволу або за письмовим дорученням роботодавця (безпосереднього керівника робіт);

10) прямування до об'єкта (між об'єктами) обслуговування за затвердженим маршрутом або до будь-якого об'єкта за дорученням роботодавця;

11) перебування на території підприємства (установи, організації) або в іншому визначеному роботодавцем місці у зв'язку з проведенням виробничої наради, одержанням заробітної плати, проходженням обов'язкового медичного огляду, навчання тощо або проведенням з дозволу чи за ініціативою роботодавця професійних і кваліфікаційних конкурсів, спортивних заходів, передбачених колективним договором, за наявності відповідного рішення (наказу, розпорядження тощо) роботодавця;

12) однократний вплив на працівника шкідливих чи небезпечних виробничих факторів, внаслідок яких у нього виникло гостре професійне захворювання (отруєння), за наявності висновку закладу охорони здоров'я;

13) вплив небезпечних, шкідливих або інших виробничих факторів під час технологічної перерви або перерви для відпочинку чи харчування на території підприємства (установи, організації), що підтверджено висновком закладу охорони здоров'я або експертної комісії;

14) заподіяння потерпілому тілесних ушкоджень іншою особою або його вбивство під час виконання чи у зв'язку з виконанням трудових (посадових) обов'язків або дій в інтересах підприємства (установи, організації) незалежно від початку досудового розслідування, крім випадків з'ясування з іншою особою особистих стосунків невиробничого характеру, що встановлено комісією з розслідування та/або підтверджено висновком компетентних органів;

15) погіршення стану здоров'я внаслідок отруєння алкоголем, наркотичними засобами, токсичними чи отруйними речовинами, а також їх дії (асфіксія, зупинка серця тощо), що підтверджено медичним висновком, якщо це пов'язано із застосуванням таких речовин у виробничому процесі чи порушенням вимог щодо їх зберігання та транспортування;

16) ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій на виробничих об'єктах і транспортних засобах, що використовуються підприємством (установою, організацією);

17) оголошення працівника померлим внаслідок зникнення під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків (відповідно до ухваленого рішення суду);

18) одержання травм під час використання транспортних засобів, устаткування, інструментів, матеріалів тощо, що належать і використовуються підприємством (установою, організацією), у разі їх несправності, що підтверджено відповідними висновками;

19) одержання травм або смерть потерпілого під час виконання трудових (посадових) обов'язків у разі перебування його у стані алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння, підтвердженого відповідним медичним висновком, за наявності технічних або організаційних причин настання нещасного випадку та/або гострого професійного захворювання

(отруєння) або у разі, коли потерпілий не був відсторонений від виконання робіт відповідно до вимог правил внутрішнього трудового розпорядку підприємства (установи, організації) або колективного договору;

20) виконання робіт особою, яка фактично допущена до роботи без оформлення трудового договору (контракту), у разі підтвердження факту перебування потерпілого у трудових відносинах з роботодавцем за обставин, зазначених у підпунктах 1-19 цього пункту.

Кожний нещасний випадок підлягає розслідуванню комісією під головуванням керівника (спеціаліста) служби охорони праці, яка протягом трьох діб повинна розслідувати причини та обставини нещасного випадку.

Матеріали розслідування оформлюються актом за формою Н- 1 в п'яти примірниках, який зберігається протягом 45 років.

Власник протягом доби після закінчення розслідування затверджує акти за формою Н-1. Один примірник надсилається потерпілому.

Про кожний нещасний випадок свідок, працівник, який його виявив, або сам потерпілий повинні терміново повідомити безпосередньо керівника робіт чи іншу посадову особу, і вжити заходи для надання необхідної допомоги.

Нещасний випадок та/або гостре професійне захворювання (отруєння) визнаються не пов'язаними з виробництвом і не складаються акти за формою Н-1 у разі вчинення потерпілим кримінального правопорушення, що встановлено обвинувальним вироком суду або постановою (ухвалою) про закриття кримінального провадження за nereабілітуючими підставами; смерті працівника від загального захворювання або самогубства, що підтверджено висновками судово-медичної експертизи та/або відповідною постановою про закриття кримінального провадження.

Спеціальне розслідування групового нещасного випадку та/або гострого професійного захворювання (отруєння), під час яких загинуло від двох до чотирьох осіб, проводиться спеціальною комісією, яка утворюється Держпраці або за її дорученням відповідним територіальним органом.

Спеціальне розслідування групового нещасного випадку, під час якого загинуло п'ять і більше осіб або травмовано 10 і більше осіб, проводиться спеціальною комісією, утвореною Держпраці.

Спеціальне розслідування нещасного випадку та/або гострого професійного захворювання (отруєння) проводиться протягом 15 робочих днів.

Протягом трьох робочих днів після формування матеріалів розслідування роботодавець повинен надіслати їх:

- територіальному органу Держпраці за місцем настання нещасного випадку та/або гострого професійного захворювання (отруєння), а у разі події (аварії, катастрофи тощо) під час руху транспортних засобів усіх видів - за місцем реєстрації підприємства (установи, організації);

- Держпраці (у разі проведення спеціального розслідування);

- Національному науково-дослідному інституту промислової безпеки та охорони праці для проведення аналізу стану виробничого травматизму та

аварій на виробництві, розроблення відповідних профілактичних заходів щодо запобігання їм (у разі проведення спеціального розслідування);

- лікарю-профпатологу за місцезнаходженням підприємства (установи, організації), їх об'єктів, на яких сталося гостре професійне захворювання (отруєння);

- робочому органу Фонду за місцем реєстрації підприємства (установи, організації);

- органу поліції (у разі настання нещасного випадку та/або гострого професійного захворювання (отруєння), що призвели до тяжких (у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого) чи смертельних наслідків, смерті працівника під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків);

- іншим підприємствам (установам, організаціям), представники яких брали участь у проведенні розслідування (у разі необхідності).

9. Заходи захисту від ураження електричним током.

Недоступність токоведущих частин електроустановок, що знаходяться під напругою забезпечується :

- обгороджуванням токоведущих частин,

- розміщенням токоведущих частин електроустановок на недоступній висоті.

Захист людей від поразки електрострумом при ушкодженні ізоляції досягається:

- захисним заземленням, зануленням і відключенням устаткування, машин і механізмів,

- застосуванням малих напруг,

- застосування захисного розділення мереж,

- застосування подвійної ізоляції,

- застосування вирівнювання потенціалів.

Основні заходи захисту від поразки електрострумом :

- забезпечення недоступності токоведущих частин, що знаходяться під напругою, від випадкового дотику,

- захист людей от поразки електрострумом при ушкодженні ізоляції, при появі напруги на корпусах, кожухах і інших токоведущих частинах електроустаткування,

- застосування спеціальних захисних засобів,

- організація безпечної експлуатації електроустановок.

Встановлено, що найбільша величина змінного струму, при якій людина може самостійно відірватися від електропроводу, рівна в середньому - 15-20 мА, для постійного струму - 60-70 мА.

Небезпечним вважається змінний струм, частотою 50 Гц, силою струму від 0,01 А і вище, постійний струм - від 0,05 А і вище і є смертельним для людини.

Опір людини складається з опору шкіри і внутрішніх органів. Середній опір шкіри і внутрішніх органів можна прийняти рівним 1000 Ом. Шкіра людини є ізоляційною оболонкою, яка в деякій мірі захищає людину від поразки електричним струмом.

Опір шкіри людини залежить від міри вологості, наявності ушкоджень і може бути: для сухої шкіри - від 40 000 до 100 000 ом, для вологої шкіри - може знизитися до 1000 ом.

10. Основні вимоги виробничої санітарії і гігієни.

Виробнича санітарія розглядає питання впливу основних виробничих чинників на стан здоров'я працюючих. Це такі чинники, як мікроклімат службових приміщень, випромінювання, освітлення, шум, вібрація, забруднення повітря і так далі.

Для запобігання негативного впливу на організм працівників умов праці, чинників виробничого середовища і трудового процесу необхідно дотримуватися вимог виробничої санітарії на території університету, в учбових класах і аудиторіях, в інших приміщеннях і на робочих місцях.

Головну роль в оздоровленні умов праці грають правильна організація трудового і учбового процесу з урахуванням усіх санітарно-гігієнічних вимог.

Ці норми встановлюють вимоги до будівель і споруд, наявність в них усіх необхідних санітарно-побутових приміщень, облаштування учбових приміщень і аудиторій, інших службових приміщень з урахуванням необхідної площі, освітлення, опалювання і вентиляції.

Озеленення території університету – також важливий гігієнічний фактор, який окрім естетичної функції, дозволяє забезпечити додатковий захист від пилу, шуму і інших шкідливих чинників.

Відповідно до чинного законодавства працівники університету мають право на забезпечення вбиральнями, умивальниками, приміщеннями для особистої гігієни жінок, туалетами.

Освітленість - один з важливих чинників умов безпеки праці. Його недостатність або нераціональність у використанні може привести до виникнення професійного захворювання або нещасного випадку.

Вентиляція - це організований повітрообмін між службовими приміщеннями і атмосферою. За допомогою вентиляції досягається нормалізація мікроклімату (температура, вологість, швидкість руху повітря), а також усувається забруднення повітря робочої зони шкідливими речовинами і пилом.

11. Пожежна безпека

Правила пожежної безпеки регламентуються наказом МВС України № 1417 від 30.12.2014 року «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні».

Відповідальність за пожежну безпеку на підприємствах і об'єктах, своєчасне виконання протипожежних заходів, організацію пожежної охорони, забезпечення засобами пожежогасіння покладено на керівника, а також, на осіб, відповідальних за забезпечення пожежної безпеки на підприємствах та об'єктах.

Відповідальність за пожежну безпеку в ДВНЗ «ПДТУ», своєчасне виконання протипожежних заходів, наявність та справність засобів пожежогасіння покладено на деканів факультетів, завідувачів кафедр, директорів коледжів, керівників відділів, лабораторій, служб згідно з наказом ректора ДВНЗ «ПДТУ».

Відповідальність за пожежну безпеку побутових та допоміжних підсобних приміщень несуть посадові особи, в розпорядженні яких знаходяться ці приміщення.

В університеті забороняється:

- захаращувати проїзди, проходи та виходи в будівлях,
- складувати матеріали поблизу пожежних щитів та захаращувати підходи до них,
- палити на території університету, окрім визначених місць.

В місцях небезпечних в пожежному відношенні повинні бути вивішені:

- попереджувальні написи про заборону паління,
- плакати в місцях зберігання та використання легкозаймистих, горючих та вогнебезпечних матеріалів та речовин.
- інструкції по додержанню заходів пожежної безпеки.

Кожний працівник у разі виникнення пожежі повинен:

- негайно повідомити про пожежу свого безпосереднього керівника, який має вжити заходи по евакуації людей, спасіння матеріальних цінностей та оповіщення про пожежу органів ДС НС України у м. Маріуполь по телефону -101,
- приступити до гасіння пожежі первинними засобами пожежогасіння;
- зустріти прибуваючі пожежні підрозділи, інформувати їх про місце пожежі та наявність там людей.

12. Надання першої медичної допомоги

Перша медична допомога (далі - ПМД) - це комплекс заходів спрямованих на поновлення або збереження життя та здоров'я потерпілого, яка здійснюється особою яка знаходиться поряд з потерпілим

(взаємодопомога) або самим потерпілим (самодопомога) до прибуття медичних працівників.

Від того, наскільки вміло і швидко надана допомога, залежить життя потерпілого та успіх наступного лікування.

9.1. Перша допомога при пораненні

В першу чергу необхідно призупинити кровотечу, а потім накласти стерильну пов'язку на рану. Зупинка кровотечі на кінцівках проводиться шляхом притиснення артерії, вени або накладанням джуга (а при його відсутності - ременя, паска, мотузки, шматка відірваної сорочки та інше)

Необхідно в місці його накладення обгорнути кінцівку шматком матеріалу, щоб уникнути болісності.

Слід пам'ятати, що джут накладається тільки на 1-2 години. У зв'язку з цим, необхідно під накладений джгут покласти записку чи написати чорнилом або олівцем на кінцівці точний час, коли джгут було накладено. Після зупинки кровотечі шкіру навкруги рани очищають спиртом, змащують йодом або зеленкою, а потім накладають стерильну пов'язку.

9.2. Перша допомога при переломах

При наданні допомоги при переломах кісток необхідно бути вкрай обережним, щоб не перетворити закритий перелом у відкритий.

При відкритому переломі в першу чергу необхідно накласти стерильну пов'язку, як було вказано вище, а потім приступити до укладання кінцівки в нерухомий стан.

Для цього кінцівку вкладають в шину або на дошки, палиці та інші предмети, до яких прибинтовують кінцівку так, щоб шина захопила два найближчі суглоби і робила їх нерухомими.

9.3. Перша допомога при вивихах, ударах і розтягненнях

Удари в ділянці голови часто супроводжуються струсом мозку або крововиливом у мозок. Ці ускладнення можуть виявитись через декілька днів або годин після травмування. Тому при травмі черепа потерпілого необхідно укласти з трохи піднятою головою, покласти на голову холод (сніг або лід) та направити в лікарню.

При вивихах з'являється болісність та зміна форми суглоба. Першою допомогою при вивихах є накладання пов'язки в цілях забезпечення нерухомості суглоба і негайне направлення до лікаря для вправлення вивиху.

При розтягненні в ділянці суглоба з'являється гострий біль та припухлість.

При поданні першої допомоги необхідно накласти пов'язку на пошкоджену ділянку та направити хворого до лікаря.

9.4. Перша допомога при опіках

За характером дії опіки бувають термічні (від дії вогню, нагрітого металу, води) та хімічні (від дії кислот, лугу).

За ступенем дії опіки бувають 1- го ступеня — при яких з'являється почервоніння, болісність; 2- го ступеня, коли на шкірі утворюються пухирі; 3- го ступеня при якому відбувається зруйнування шкіри.

При поданні першої допомоги при опіках в першу чергу необхідно усунути їх причину. Після цього подають першу допомогу.

При 1 - го ступеня на обпечену поверхню накладають пов'язку, змоченою етиловим спиртом.

При опіку 2-го ступеня накладають пов'язку, змочену 3% -ним розчином марганцівки або 5% - ним розчином таніну.

При опіках 3-го ступеня накривають стерильною пов'язкою і викликають лікаря.

9.5. Перша допомога при обмороженні

Перші ознаки обмороження спостерігаються на незахищених частинах тіла -на руках, на обличчі, носі, вухах. Спочатку з'являється відчуття холоду, а потім побліднення уражених ділянок шкіри, поколювання, незначний біль.

Потім настає оніміння цих ділянок шкіри.

Першою допомогою при обмороженні є розтирання уражених частин м'якою рукавичкою, рукою (не можна снігом чи льодом) поки не настане почервоніння та потепління їх. Після цього необхідно помістити кінцівку в теплу воду (36-37град С), накласти стерильну пов'язку та направити потерпілого до лікаря.

Заходами попередження обмороження є змащення відкритих частин тіла жиром, який затримує тепло просторого одягу, взуття - перед виходом на роботу.

Під час великих морозів можливе замерзання. Першими ознаками замерзання є втома, послаблення серцевої діяльності і дихання, сонливість, втрата свідомості і може настати смерть.

При наданні першої допомоги необхідно негайно внести обмороженого в тепле приміщення, обкласти грілками чи посадити в теплу ванну (36-37 град С), де проводити штучне дихання, розтирати все тіло, давати гарячий чай.

9.6. Перша допомога при ураженні електричним струмом

При ураженні електричним струмом , потерпілий втрачає свідомість, настає судома, послаблення серцевої діяльності зупинка дихання, смерть.

У легких випадках на місці дотику електричних дротів виникають опіки.

Перш ніж подавати першу допомогу необхідно звільнити потерпілого від дії струму.

Якщо потерпілий знаходиться в несвідомому стані, не прослуховується пульс чи дихання, йому необхідно проводити штучне дихання кілька разів, поки потерпілий не прийде в свідомість.

Штучне дихання можна проводити, якщо відсутні ознаки пошкодження груднини.

Насамперед необхідно зняти краватку, розстібнути комір, пасок, потім очистити рот від їжі, слини, блювотних мас та інше. У людей, які знаходяться у несвідомому стані, може западати язик, тому, обгорнувши марлею чи хусткою, утримують його руками, рот повинен бути відкритим.

Є кілька способів штучного дихання.

Спосіб перший - потерпілий лежить вниз животом, руки витягнуті вперед. Надаючий допомогу стає на коліна так, щоб ноги потерпілого знаходились між його колінами. Руками, розташованими по сторонах хребта натискають та відводять руки 16-30 раз в 1 хвилину.

Спосіб другий - потерпілий лежить на спині, йому відкривають рот, захоплюють язик та ритмічно його витягують та відпускають, що збуджує дихання.

Спосіб третій - потерпілий лежить на спині, на підкладеному валику з одягу. Надаючий допомогу, кладе свої руки на грудину так, щоб великі пальці знаходились біля нижнього кінця груднини, і ритмічним здавлюванням груднини 15-20 разів на хвилину збуджує дихання.

Спосіб четвертий — потерпілий лежить на спині на валку. Надаючий допомогу бере потерпілого за руки, відводить їх за голову, потім їх кладе на грудин потерпілого і натискає на них.

Штучне дихання “ з вуст до вуст “ або “з вуст до носа “ - необхідно затиснути пальцями ніс потерпілого, накласти на рот шматок марлі чи другої чистої тканини та вдувати повітря з своїх вуст в уста (ніс) потерпілого 15-16 раз в хвилину.

Штучне дихання проводять до прибуття лікарів.

9.7. Перша допомога при кровотечах

Зовнішня кровотеча може бути артеріальною і венозною. При артеріальній кровотечі кров яскраво-червоного кольору витікає пульсуючим струменем (поштовхами), при венозній кровотечі - кров темного кольору і витікає безперервно.

Найбільш небезпечною є артеріальна кровотеча.

Для того, щоб зупинити артеріальну або венозну кровотечу необхідно: - по можливості, підняти поранену кінцівку,

- рану, що кровоточить, закрити перев'язувальним матеріалом, складеним в грудку (чи пакет з аптечки) і придавити зверху, не торкаючись

пальцями самої рани і в такому положенні, не відпускаючи пальця, тримати в протягом 4-5 хвилин,

- якщо кровотеча зупиниться, то не знімаючи накладеного матеріалу, поверх нього накласти ще перев'язувальний матеріал, складений в грудку (другий пакет з аптечки) або шматок вати і забинтував поранене місце,

- при сильній артеріальній кровотечі, якщо вона не зупиняється за допомогою пов'язки, застосував здавлення кровеносних судин, які живлять поранену область, за допомогою згинання кінцівки в суглобах, або пальцями, або джгутом (закрученням): при пораненні руки - біля основи передпліччя, при пораненні ноги - біля основи стегна,

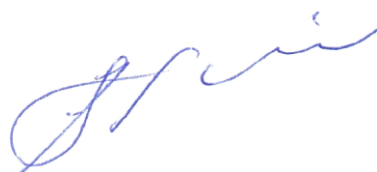
- якщо на пошкоджену стегнову артерію протягом 2 хв. не накладений джгут або здавлююча пов'язка, то постраждалий обов'язково загине від непоправної втрати крові,

- якщо на пошкоджену артерію плеча та передпліччя протягом 30-40 хв. не накладений джгут або здавлююча пов'язка, то постраждалий може загинути від непоправної втрати крові,

- якщо постраждалий у стані коми протягом 5-6 хвилин не буде повернутий на живіт, то він може загинути від западання язика і потрапляння блювотних мас у дихальні шляхи.

- в усіх випадках за наявності великої артеріальної і венозної кровотечі необхідно терміново викликати медичних працівників або самому, або за допомогою інших людей.

Фахівець 1 категорії відділу БЖДіЦЗ
к.і.н

Е.Є. Колесов